



KABELGRØFT FRA KORSKIRKEN TIL KONG OSCARS GATE 18, BERGEN:

Arkeologisk overvåkning og registrering

Dunlop, A.R.





Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Kabelgrøft fra Korskirken til Kong Oscars gate 18, Bergen: Arkeologisk overvåkning og registrering	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 74/2017	Publiseringsdato 31.07.2017
	Prosjektnummer 1021015	Oppdragstidspunkt Mai og juni 2017
	Forsidebilde Kabelgrøfter, Korskirken. (Dunlop, NIKU, 2017.)	
Forfatter(e) Dunlop, A.R.	Sider 12	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Dunlop, A. R.
Prosjektmedarbeider(e)
Kvalitetssikrer Martens, V. V.

Oppdragsgiver(e) BKK Nett AS

<p>Sammendrag</p> <p>I mai og juni 2017 utførte en arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen sporadisk overvåkning og forenklet registrering i forbindelse med gjenoppgraving av kabelgrøfter over deler av kirkegården på den nordre siden av Korskirken, samt avdekking av kabeltraséen ute i selve Kong Oscars gate. I strekningene på kirkegården var det ganske mange løse rester av menneskebein, men veldig få tegn til uforstyrrede graver. Gravingen i gaten medførte funn av et fåtall løse rester av menneskebein; ellers var alt her omrørt fra før av.</p>
--

Emneord Korskirken, kirkegård, kabelgrøft, menneskebein
--

Avdelingsleder

Johansen, L.-M. B.

Forord

BKK Nett AS takkes for oppdraget, og entreprenørfirmaet Hylland AS for bistand i felt.

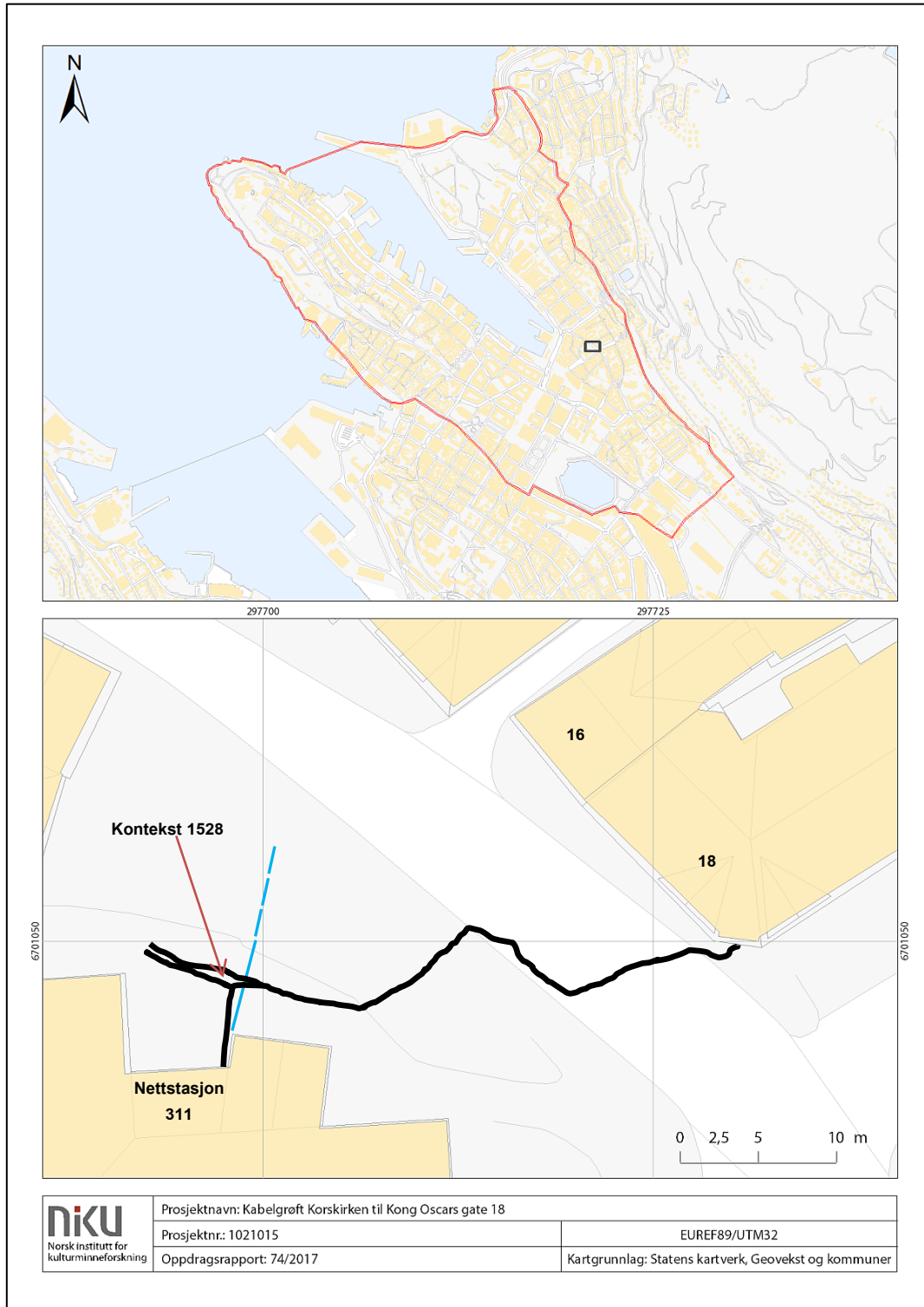
NIKU prosjektnummer/årstall	1021015/2017
Berørt område	Korskirken og Kong Oscars gate
Gnr./bnr.	166/483, 166/501
Oppdragets art	Arkeologisk overvåkning/registrering
Vedtak; dato	RA-saksnr. 16/02103-5; 22.3.2015
Oppdragsgiver	Riksantikvaren Distriktskontor Vest
Tiltakshaver	BKK Nett AS
Oppdraget utført av	NIKU distriktskontor Bergen
Oppdraget utført dato	Mai og juni 2017
Høyde overflate (moh)	Kote 4 til 5
Foto	Se MUSIT sin Fotobase
Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturminner	Nei
Kulturhistorisk tolkning	Hovedsakelig funn av løse rester av menneskebein
BRM-nr.	-

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Arkeologiske & topografiske opplysninger.....	8
3	Metoder.....	8
4	Resultatene fra feltarbeidet	8
4.1	Kirkegården	8
4.2	Kong Oscars gate	9
5	Bevaringstilstand	9
6	Konklusjoner.....	9
7	Summary	9
8	Henvisninger.....	9
9	Dokumentasjon (NIKU).....	9

1 Innledning

Det vises til Riksantikvaren sitt vedtak datert 22.3.2017 (saksnr. 16/02103-5). Oppdraget gjaldt arkeologisk overvåking av gravearbeid for etablering av lav- og høyspentkabler til Kong Oscars gate nr. 18 fra nettstasjon 311 ved Korskirken (se Figur 1). Arbeidene ble utført i tilknytning med utbedringer i Kong Oscars gate (NIKU prosjektnummer 1020779), men utgjør et selvstendig prosjekt og har fått NIKU prosjektnummer 1021015.



Figur 1. Situasjonskart. Svarte linjer er grøftetraséer (omtrentlige), blå linje er en vannledning.

I følge anleggsplanene skulle det legges to lavspentkabler samt skiftes ut tre høyspentkabler fra nettstasjon 311 ved Korskirken og over kirkegården og videre til Kong Oscars gate 18; gravingen skulle foregå skånsomt i eksisterende grøftetraséer. Lengde for grøften innenfor kirkegården var oppgitt til ca. 24 meter, dybde inn til 0,6 meter og bredde 0,8 meter. Mest sannsynlig ville levningene som ble berørt av tiltaket være fra etterreformatorsk og nyere tid, og i så fall tok man sikte på at det ble utført en forenklet form for dokumentasjon.

Følgelig ga Riksantikvaren NIKU v/ distriktskontor Bergen i oppdrag av å foreta nødvendig arkeologisk overvåkning og registrering i forbindelse med gravearbeidet. Formålet med oppdraget var først og fremst å sikre at gravearbeidet ikke medførte konflikt med automatisk fredete kulturminner, og dernest å undersøke og registrere de eventuelle arkeologiske situasjonene som måtte bli avdekket.

2 Arkeologiske & topografiske opplysninger

Det berørte området ligger innenfor det sammenhengende automatisk fredete kulturminnet *Middelalderbyen Bergen*. De planlagte gravearbeidene kunne med stor sikkerhet antas å ville medføre kontakt med etterreformatorske kirkegårdsmasser og graver. Kirkegården sin utstrekning i eldre tid er ikke så godt kjent i dette området, og informasjon om utstrekning/-avgrensning og eventuelle endringer over tid ville være ny og viktig kunnskap.

Grøftene i kirkegården ligger for det meste i grusgangen nord for kirken og går gjennom et område hvor det er mange gravminner fra 17- og 1800-tallet. En liten utgravning foretatt i 1984 rett på baksiden av Kong Oscars gate 5, viste at i hvert fall den delen av kirkegården var blitt brukt intensivt både i middelalderske, etterreformatorske og nyere tider (Dunlop 1985).

3 Metoder

Massene ble fjernet dels med maskin, dels for hånd; gravedybde var opp til 0,7 meter. Arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen utførte arkeologisk overvåkning/kontroll av gravearbeidet i nært samarbeid med Hylland AS. Det arkeologiske registreringsarbeidet ble for det meste begrenset til fotografering for å dokumentere avdekkete situasjoner. Det ble ikke opprettet et eget *Intrasis*-prosjekt for dette oppdraget, men for de fåtallige levningene hvor det var aktuelt å bruke *Intrasis*-systemet, brukte man *Intrasis*-prosjektet for prosjekt 1020779 (prosjekt 1021015 inngikk jo på en vesentlig måte som en del av 1020779).

Det ble bare samlet inn rester av menneskebein fra dette oppdraget, ingen gjenstander eller prøver. Beinene er blitt ivaretatt av Avdeling for Naturhistorie, Bergen Museum.

4 Resultatene fra feltarbeidet

4.1 Kirkegården

Det var tenkt å ha to traséer, den ene som gjennomført og den andre langs østre side av kirken sin nordre korsarm for høyspentkablene, men sistnevnte ble sløffet fordi den ville ha vært veldig krevende graveteknisk. I stedet for gikk man inn gjennom veggen i transformator kiosken der hvor den møter sakristiet.

Den eneste konteksten som kan ha vært *in situ* var kontekstnummer 1528 (kraniedeler, trolig fra et barn), som lå i den bredeste delen av strømkabelgrøften (avmerket på Figur 1). Ellers var det ganske mange fragmenter av løse menneskebein som var blitt lagt igjen i grøftetraséen. Man kom aldri ned i uforstyrret kirkegårdsjord.

4.2 Kong Oscars gate

Gravingen fra kirkegården og over Kong Oscars gate til nr. 18 foregikk utelukkende i en eksisterende trasé som inneholdt fire rør. Det var blitt meislet en fordypning i et par steiner tilhørende Korskirken sin etterreformatoriske kirkegårdsmur for å motta rørene den gangen grøften ble anlagt (denne situasjonen var allerede blitt dokumentert i forbindelse med prosjekt 1020779). Grøftetraséen mellom den gamle kirkegårdsmuren og den eksisterende kirkegårdsmuren var gravd ned i kirkegårdsjord, kontekstnummer 1529 (prosjekt 1020779). Det ble bare samlet inn et fåtall av løse menneskebein fra grøftefyllmassene.

5 Bevaringstilstand

En diskusjon av bevaringstilstand vil gi liten mening i denne sammenhengen. Når det gjelder opprustningsarbeidet i selve Kong Oscars gate, skal overvann **ikke** infiltreres i strekningen langs kirkegården, av hensyn til fortsatt bevaring av menneskebein og mulige steinstrukturer.

6 Konklusjoner

Oppdraget har ikke medført konflikt med automatisk fredete kulturminner. Det er lagt ned flere tomme trekkerør i grøftene, slik at det ikke vil være nødvendig å grave opp igjen dette på lenge.

7 Summary

In May and June 2017, an archaeologist from the Bergen office of the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research (NIKU) carried out a watching brief in connection with excavation work in the churchyard to the north of Korskirken and across Kong Oscars gate to no. 18. The digging was confined to existing ditches and did not entail conflict with archaeological remains under statutory protection, but quite a number of unstratified human bones were recovered.

8 Henvisninger

Dunlop, A.R. 1985. Report on the excavations at BRM 200 Korskirken, 1984. – Riksantikvaren, Bergen.

9 Dokumentasjon (NIKU)

- 10 digitalbilder, registrert og lastet inn i MUSIT sin Fotobase (både JPG- og RAW-format)

Fotoliste

Filnavn	Opptaksdato	Motiv	Sett mot	Fotograf
Bf30018_NIKU_0001.JPG	09.05.2017	Grøften inn mot transformator kiosken	S	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0002.JPG	10.05.2017	Grøften over kirkegården fra porten og opp mot Kong Oscars gate	NNØ	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0003.JPG	10.05.2017	Grøften fra porten og vestover langs grusgangen	V	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0004.JPG	10.05.2017	Hovedgrøften hvor den var på sitt bredest	V	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0005.JPG	10.05.2017	Hovedgrøften og grøften inn mot transformator kiosken	S	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0006.JPG	15.06.2017	Utvidet grøft like innenfor kirkegårdsmuren mot Kong Oscars gate	NØ	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0007.JPG	15.06.2017	Grøften fra porten og vestover langs grusgangen	V	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0008.JPG	23.06.2017	Grøften over kirkegården fra porten og opp mot Kong Oscars gate	NNØ	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0009.JPG	23.06.2017	Grøften fra porten og vestover langs grusgangen	V	Rory Dunlop
Bf30018_NIKU_0010.JPG	23.06.2017	Hovedgrøften og grøften inn mot transformator kiosken	S	Rory Dunlop



Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 74/2017

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00